

Mesteșugul prelucrării țesăturilor de lînă în Moldova, determinat de cerințele portului popular și favorizat de materia primă existentă, s-a practicat din timpuri străvechi, fapt atestat în numeroase documente referitoare la pive, dîrste, vîltori,

În acele părți ale Moldovei unde forța motrice a apelor, necesară funcționării acestor instalații, a lipsit, prelucrarea țesăturilor de lînă s-a realizat cu mijloace dintre cele mai rudimentare, manual¹. Acest procedeu de îndesire a țesăturilor de lînă, în care mina omului înlocuiește orice altă unealtă și, ca suport în timpul lucrului, se folosește leasa, este denumit în Moldova „a bate” sau „a înveli sumanii la mină, la coate, la palme sau la leasă”. În cîteva sate din județul Vaslui (Iana, Hălărești, Gherghești) s-a înținit și termenul „bubăit” (bubăitul sumanilor, sumanii se bubăiesc), termen local — se pare — derivat din onomatopeicul a bubui: „a produce un zgomot infundat și puternic, la intervale scurte”² așa cum se întîmplă în exercitarea acestei practici.

În urma cercetărilor efectuate pînă în prezent se constată că țesăturile de lînă s-au prelucrat manual aproape în toată fosta regiune Iași (face excepție nordul acestei regiuni, care se încadrează în raza de activitate a piuarilor de pe valea Șomuzului) și parțial în județele Bacău și Galați. Se poate conchide deci că folosirea, pînă în timpuri apropiate, a acestui procedeu, a fost determinată de inexistența, în aceste părți ale Moldovei, a apelor curgătoare permițînd funcționarea pivelor de bătut sumani, drumurile fiind totodată inaccesibile piuarilor din părțile mai îndepărtate ale Fălțiceniilor, Neamțului, Moineștilor. Apoi, batera sumanilor în cadrul gospodăriei rezolva imediat această necesitate („sumanul țesut astăzi, la noapte era bătut și poimîne croit”)³ și în același timp scutea pe țăran de cheltuielile de transport, taxă la piață ș.a. Din aceste motive, procedeul acesta s-a folosit în unele sate din împrejurimile Birladului pînă de curînd, mai ales în cazul cantităților mici de suman⁴.

Vechimea acestui mesteșug „apucat din bătrîni” este greu de precizat, dar cu privire la sfîrșitul perioadei în care el s-a practicat, s-au cules date foarte diferite. De exemplu, sumanii s-au bătut la coate pînă în anul 1900 în satele Pușcasi, Gologofa; pînă în 1910 la Țibana, pînă în 1930—1935 la Miculești, Poiana lui Alexa, Pîhnești, pînă în 1940—

1941 la Dobrovăț*, 1950—1952 la Vetrișoala-Huși, 1956 la Rădești-Berești, 1960 la Corodești, 1965 în Pogana-Birlad.

În general, tehnica aceasta de prelucrare a țesăturilor de lînă dispărea treptat o dată cu apariția în diferitele ținuturi și orașe din această zonă (Iași, Birlad, Vaslui, Huși, Puiești, Băcești) a fabricilor de bătut sumani, aproximativ în preajma celui de-al doilea război mondial și o dată cu folosirea pe scară tot mai largă a produselor industriale în portul țăranilor.

După cum s-a menționat, ca suport pentru batera sumanilor servea o leasă, de obicei anume construită, dar care însă putea fi înlocuită la nevoie cu leasa de bătut porumb, așezată cu marginele în jos.

Leasa de bătut sumani, avînd dimensiunile de cca 1,50 m/l m, se compune din chingile care mărginesc leasa („lăturile”), în care sînt fixate „culele”-chingi transversale, de obicei patru la număr, pe care se împletește des nuiele groase cît degetul mare, din lemn de carpen, corn și, mai ales, alun — acesta fiind mai neted. Datorită faptului că leasa de bătut sumani putea căpăta imediat și alte întrebuințări (pentru uscat prune, porțiță la gard), fiind în același timp un obiect mai puțin durabil, nu s-a mai găsit pe teren nici un exemplar.

Leasa se așeza în casă, fixată pe pari sau capre. Dedesubtul ei se lega, mai slobod, un tol pentru ca apa ce se va turna pe suman, adunată în mijlocul toluului, să se scurgă în vasul pus anume dedesubt (troc, covată, balie).

Bătutul sumanului la coate impunea o muncă colectivă, datorită efortului mare ce trebuia depus și era realizat în cadrul așa-numitelor clăci de bătut (de „înveli”) sumani. Faptul acesta denotă cunoașterea, însușirea acestei tehnici de către un mare număr de țărani — căci participarea la o asemenea clacă presupune nu numai forță dar și o oarecare specializare, practică. În această direcție. Se lucra în schimburi de cîte patru oameni (sau de cîte doi pentru cantități mai mici de suman), ture ce se schimbau la aproximativ o oră și care totalizau cca 16—20 lucrători. La nevoie se antrenau la lucru și începători, în unele sate ca Albești-Huși chiar și femeile. Important era ca între toți să fie un om priceput la „potrivitul apei” (temperatură, cantitate), de aceasta depinzînd în mare măsură calitatea țesăturii bătute. Gazda urmărea îndeaproape batera sumanilor, spre a obține îndeșirea dorită.

Sumanul, în vederea baterii, se uda cu apă caldă, în unele sate, ca de exemplu Tansa, chiar cu cîteva ore înainte. Apoi se așeza pe leasă în formă de scul (în forma cifrei 8)⁶ făcut pe mină — în cazul suma-

¹ Procedeu acesta s-a folosit și în alte părți ale țării noastre. Vezi I. Chelcea, *O tehnică arhaică pentru prelucrarea țesăturilor de casă — Bătutul la grătie*, „Cibinium”, Sibiu, 1967—1968, p. 173—177.

² Dicționarul limbii române moderne, Buc., Acad. R.P.R., 1958, p. 96.

³ Informator Avram Olaru din satul Rădești, jud. Galați.

⁴ De exemplu, în anul 1956, în satul Tomești, com. Pogana, jud. Vaslui, locitorul C. Bărbăscu a bătut la coate suman pentru o glugă. În cazul acesta, pentru „bubăit” sumanului s-a folosit, în loc de leasă, porțița de la drum, lucrată din scinduri.

⁵ În satul Dobrovăț, jud. Iași, pentru prelucrarea unei cantități mai mici de suman s-a folosit pîna de mină pentru bătut porumbul.

⁶ Informator Sărbușcă Gh. Vasile din satul Corodești-Vaslui.

LOCALITĂȚI ÎN CARE ȚESĂTURILE DE LINĂ S-AU PRELUCRAT MANUAL.

nelui mai lung — sau „în pale”, dacă sumanul era scurt.

Pentru a ușura baterea lui la coate, pentru a deveni mai moale, în unele sate, ca de ex. Iana, sumanul se freca la început pe leasă „ca rufele pe maglă”⁷, iar în alte părți se bătea cu o nua mai groasă (ex. Mînjești-Iași, Miclești și Serbești-Vaslui) sau cu ciocane de lemn (ex. Vetrișoia, jud. Vaslui, Sărănești, azi E. Racovița, jud. Iași).

Oamenii care lucrau, de obicei dezbrăcați pînă la brîu căci „era cald și se umbra cu apă”⁸, stăteau față în față cite doi, de o parte și de alta a lesei, pe lungimea ei.

Lucrătorii apucînd sumanul, fiecare de marginea din partea opusă lui, „îl frecau”, „îl înveleau”, apăsau cu putere pe leasă cu întreg antebrăul, dintr-o parte în alta a lesei. În această mișcare continuă a sumanului pe leasă intervenea și așa-numita bătaie cu coatele sau la coate care, de fapt, era momentul de sprijin al omului pe coate în acel ritmic du-te-vino al țesăturii. Astfel, că atunci cînd cei dintr-o parte trăgeau sumanul spre dinșii, ceilalți — din partea cealaltă — se sprijineau pe coate (băteau cu coatele) și invers. Poziția minilor intercalate și mișcarea lor în timpul lucrului amintesc de ritmicitatea și alternanța cu care bat cele patru ciocane ale pivelor, iar leasa de bătut sumani amintește de împletitura de nulele a coșului de îngroșat de la dîrstă.

Împletitura lesei, deci faptul că suprafața pe care se lucra nu era netedă, făcea ca sumanul să fie purtat („învălit”) cu multă ușurință și în același timp ajuta la îndeșirea țesăturii.

Pentru a menține temperatura ridicată, constantă, a sumanului — ceea ce era absolut necesar — se turna din cînd în cînd apă caldă, iar la schimbarea turelor țesătura se așeza din nou în formă de scul sau pale și se bătea în continuare.

Deoarece efortul depus de cei patru oameni care lucrau era diferit, pentru a asigura uniformitatea țesăturii băteau, aceștia, o dată cu turele, și schimbau și locul la leasă.

Durata de batere a sumanilor varia între 5—10 ore, o bucată de suman de 7 m, de exemplu, bătîndu-se în cca 8 ore.

După ce sumanul a fost bătut, pentru a se netezi, se așeza în pături de-a lungul lesei, se mai uda cu apă caldă și se lua la bătut cu palmele. Cei patru lucrători loveau cite doi o dată — în diagonală („cruciș”) în același ritm — și de cite două ori (în două bătaii) timp de cca 15 minute, după care continuau schimbul următor. În unele sate, ca Rădești-Berești (Galați), după baterea cu palmele, sumanii se mai băteau și cu scaunul. Se folosea un scaun mic, ce se ținea de picioare și cu suprafața lui se netezea țesătura. Operația aceasta se efectua de către un singur lucrător. La sfîrșit, sumanii, jîlăviți din nou cu apă caldă, ce strîngeau val, uneori chiar pe un sul de lemn sau se așezau în pături sub o greutate, ca să se întindă, să nu rămîină creți.

Sumanii bătuți la mină erau mai rari decît cei pînați — deci nu erau așa de rezistenți — dar în unele sate ei erau preferați, tocmai pentru că astfel erau mai puțin aspri.

Clăcile de bătut sumani se făceau toamna și — în special, iarna cînd se termina lucrul la cîmp, „cînd noaptea era mare și era vin mult”⁹. Cu toate că munca depusă la prelucrarea manuală a sumanilor era așa de grea încît pe alocuri a rămas proverbială (de exemplu în satul Pogana-Vaslui, unui om obosit i se spune „parcă ai fost la bătut sumani azi-noapte”¹⁰), invitațiile la clacă erau primite cu plăcere. Aceasta pentru că, pe de o parte, clăcile erau un mijloc de întraajutorare reciprocă în situații în care putea fi orice gospodar și apoi ele erau un prilej de distracție: ca la orice clacă, se făceau glume, se dădea mîncare, de la masa întinsă la sfîrșit pe leasă nelipsind bucatele tradiționale și specifice acestor ocazii (sarmale, vîrzări, mîlaiul cu bostan, pîsatul cu julfă), iar căldarea cu vin se golia de nenumărate ori.

Clăcile de bătut sumani, care aveau loc aproape seară de seară, în cadrul cărora munca încordată se desfășura într-o atmosferă de adevărată petrecere, erau un prilej de manifestare a tenacității și, în același timp, a fîrîi optimiste a țăranelui român.

Procedeul acesta rudimentar de batere a sumanilor poate fi considerat ca una dintre cele mai grăitoare dovezi a ingeniozității meșteșnului popular, care a găsit soluții uimitor de simple pentru rezolvarea imediată a diferitelor probleme practice.

⁷ Informator Intrate I. Vasile din satul Iana-Vaslui.

⁸ Informator Popa Gheorghe din satul Gherghești-Vaslui.

⁹ Informator Alistar Agachi din satul Corodărești-Vaslui.

¹⁰ Informator Niță Grigoriu din satul Pogana-Vaslui.